

СРЕДИЩНИТЕ СЕЛИЩА И ИКОНОМГЕОГРАФСКОТО МИКРОРАЙОНИРАНЕ

Кр. Кръстев

I. Постановка на въпроса

Проблемата за средищните селища у нас бе поставена още на Юлския пленум на ЦК на БКП през 1966 г. В духа на решенията на пленума излезе постановление на Министерския съвет от 30 юли 1966 г., в което се препоръчва да се определят и развият средищните селища и гравитиращите към тях села.

На пленума на ЦК на БКП относно основните насоки за териториалното разположение на производителните сили през следващите 15—20 години, състоял се на 3 март 1970 г., между многото въпроси отново широко място намериха проблемите, свързани със средищните селища у нас и тяхното място в териториалната организация на производството. В доклада, изнесен от др. Ст. Тодоров, и в решенията на пленума, е поставена задача „... през следващите 15 — 20 години да се осигури такава функционална изграденост на селищата, която в най-висока степен да отговаря на етапа за изграждане на развито социалистическо общество и на постепенно преминаване към разгърнато строителство на комунизма“. Следователно най-висшите партийни и държавни органи ясно виждат ролята и значението на средищните селища в бъдещото икономическо изграждане на страната. Пред нашата научна общественост и стопанските ръководители се поставя отговорната задача да се разработи една предпланова схема на средищните селища в страната, която да бъде в услуга на планирането и да послужи като база за решаване на редица проблеми, свързани с перспективното териториално разположение на производителните сили и ограничаването на нерационалните миграционни потоци.

Решаването на тази задача предполага добро познаване на селищната мрежа, на сегашните и перспективните проблеми на селищата в страната. Още повече през следващите едно-две десетилетия във връзка с урбанизирането се очакват сериозни промени в структурата на населението и на селищната мрежа.

Следователно наложително е съставяне на схема на населените места за тяхната стопанско-административна йерархия, т.е. определяне централните райони, подрайоните и микрорайоните. Освен това едновременно

но с установяване на икономическите микрорайони и техните центрове следва да се разкрият оформилите се в техните предели средищни селища, а така също и средищата, които в перспектива могат да придобият подобни функции.

Средищните селища като елемент на селищната мрежа в страната представляват важно звено от общото икономическо райониране. Затова ще бъде неправилно да се търсят мястото и функциите на средищните селища независимо от микрорайонната схема на страната. Това ще бъде ненаучен подход, който няма да доведе до ефективност при териториалното разположение на производителните сили. Необходимо е комплексен подход, т. е. едновременно със съставяне на микрорайонната схема на страната да се разкрият и средищните селища в отделните икономически микрорайони. Така ще се избягнат грешките, допускани от някои ведомства, при очертаване на икономическите микрорайони и определяне на средищните селища в тях. Ще отпадне увеличението към „разкриване“ на много микрорайони върху територията на един окръг (понякога до 10). Няма да се смесват микрорайонните центрове със средищните селища, няма да се приемат необосновано средищни селища за микрорайонни центрове и т. н.

Докато практиката има нужда от разкриването на средищните селища, то теоретически този въпрос значително изостава. В ограничен брой отпечатани материали за средищните селища се разглеждат предимно практическите задачи с оглед на техните бъдещи функции. Все още малко е писано относно същността и особеностите на средищните селища, относно техните отличителни черти и мястото им в системата на общото икономическо райониране на страната. Теоретическата неизясненост на тази проблема доведе до неправилно определяне на средищните селища в редица окръзи. Дори отпечатаната през 1970 г. карта-схема на средищните селища в страната, изготвена от Държавния комитет по планиране за служебно ползване, съдържа много неточности и грешки. Трудността произтича от това, че плановите органи по места нямат ясно разбиране по въпроса, що е средищно селище, тъй като нашата научна общественост не е изяснила този въпрос по същество теоретически. Следователно наложително е теоретично изясняване на същността на средищните селища, на тяхната организираща роля и мястото им в икономическото изграждане на страната сега и в перспектива.

Освен в материалите на Юлския пленум на ЦК на БКП през 1966 г. и на Мартенския пленум през 1970 г. въпросът за средищните селища се разглежда от Хр. Кънчев в навременната и интересна статия „Икономическото микрорайониране и средищните селища“, отпечатана във в. „Икономически живот“ (1968 г.). В нея той правилно отбелязва, че „... насочване вниманието на стопанските ръководители, на икономическите и плановите институти и научните работници към микрорайоните и към средищните селища с гравитиращите към тях населени места е положителна форма за конкретно изучаване на стопанството на окръга“. Ние споделяме неговото мнение, че „средищните

селища и техният район на гравитация трябва да се разглеждат като обособили се центрове в системата на икономическите микрорайони“. С това се подчертава, че средищните селища са елемент в таксономиката на общото икономическо райониране. Авторът е отделил място и за изясняване ролята на средищните селища и тяхното перспективно развитие. Неправилно обаче преувеличава функциите на средищните селища и приема за такива и окръжните градове. В този смисъл смятаме за неподходяща и направената от него класификация (в три категории) на средищните селища.

Интерес представлява и статията на Таню Динев „Създаване и перспективи на средищните селища“, отпечатана в сп. „Труд и цени“ (1968 г., кн. 9), в която се прави опит за обосновка на микрорайонната схема и на средищните селища в Ямболски окръг.

Поради недостатъчната теоретическа изясненост на въпроса за средищните селища той не е успял да обоснове научно вярна схема на икономическите микрорайони и средищни селища в Ямболски окръг. Авторът е допуснал смесване на икономическите микрорайони с локалните зони на гравитация и отъждествява микрорайонните центрове със средищните селища. Практическите проблеми, поставени в статията, показват, че той добре познава икономическото и демографското състояние на окръга.

Отделни въпроси, предимно практически, са разгледани от някои научни колективи при проучване на Габровски окръг. В ръкописни материали на ОНС във Врачански и Михайловградски окръг също има опити за даване схема на средищните селища, в тях обаче липсва научният подход към решаване на проблемата поради теоретическа неизясненост на въпроса. Някои автори смятат „средищните селища“ за една изкуствена и механически изградена категория“ (вж. Хр. Маринов и Сл. Славов, 1970 г.). Съвсем необосновано те правят извода, че средищните селища не са резултат от вътрешното териториално разделение на труда.

Опит за изясняване същността на средищните селища и мястото им в икономическото микрорайониране сме направили в статията „Формиране и граници на Врачанския микрорайон“ (1969 г.) и в „Схема на икономическите микрорайони във Врачански окръг (1970 г.)“

Мястото на средищните селища в системата на икономическото райониране добре е обосновано в някои работи на проф. Л. Динев, особено в неговия доклад „Същност и особености на икономическия микрорайон“ изнесен на теоретическия семинар през март 1970 г. В него правилно се посочват средищните селища като центрове на локални зони на икономическа гравитация и се определя тяхното място в системата на общото икономическо райониране.

Проблемата за средищните селища се разглежда и в редица трудове на географи и икономисти от социалистическите и някои капиталистически страни, особено в СССР, Полша и САЩ. Интересна кандидатска работа представлява монографията „Мрежа на локалните средищни селища

в околия Брзезинска“ на полската географка Хана Костовска, в която се разглежда цялостно проблемата на средишните селища в рамките на една околия. Подобни проблеми, макар и накратко, са разглеждани в монографичния труд „Американская география“.

II. Относно мястото на средишните селища в системата на икономическото райониране

Същността на средишните селища най-правилно се разбира, ако се види тяхното място в системата на общото икономическо райониране.

Според теорията на общото икономическо райониране съществуват три таксономични единици: икономически район, подрайон и микрорайон. В географските средисе прави много за изясняване същността на икономическия район и икономическия микрорайон, внесе се теоретическа яснота и се извършиха конкретни теренни проучвания.

Като се изхожда от постановката, че въпросите, свързани с теорията на микрорайонирането, са изяснени в приемлива форма от нашата географска общественост, става по-лесно да се търси мястото и ролята на средишните селища в системата на икономическото райониране. Средишните селища са част от икономическия микрорайон и се намират в неговата територия. Вън от него не съществуват средишни селища и не бива да се търсят. Това означава, че едно отъждествяване на микрорайонните центрове със средишните селища е погрешна постановка. Това са две различни по функции селища, които обаче се намират в тясна връзка помежду си.

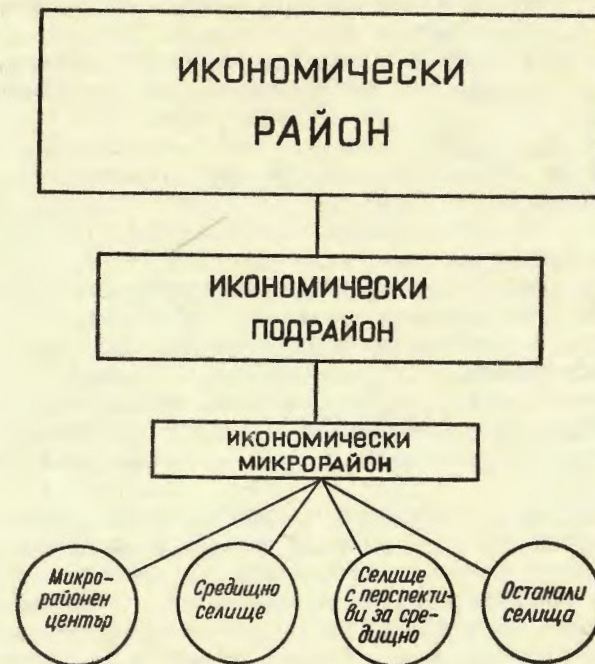
Обикновено микрорайонният център е стопански най-мощното селище в микрорайона, което доминира над другите селища, влияе им разностранно и ги притегля към себе си. Той се явява гравитационен център за разположените около него селища. Микрорайонният център не заема „средишно“ положение, не е средишно селище, а микрорайонно ядро.

В икономическия микрорайон освен микрорайонния център съществуват и други селища, които се различават по изпълняваните функции и стопанска мощ. Съществуващите различия между тях се изразяват в големината, географското положение, наличието на промишлени, търговски, просветни, здравни и други обекти. Например някои селища в икономическия микрорайон представляват железопътни гари, други са кръстопътни центрове, трети разполагат с промишлени предприятия, складови бази, районна болница, средишни училища, изкупвателни пунктове, а някои са само селскостопански. Създават се функционални различия между селищата в даден микрорайон, които се отразяват върху тяхната големина, миграцията на населението, архитектурния облик и т. н. Очертава се една йерархична подчиненост на селищата от микрорайона, която има значение за териториалното разположение на производителните сили.

Безспорно в тази йерархична последователност най-голям интерес след микрорайонния център (ядро) представляват средишните селища,

които са свързани с локалната (първична) зона на икономическата гравитация.

Локалните зони на гравитация са малки по териториален обхват, съдържат се в икономическия микрорайон и се на-

Фиг. 1. Средишното селище в системата на микрорайонирането

мират в неразривна връзка с него. Поради елементарността на производствените връзки в тези зони на гравитация (застъпени са ограничен брой стопански отрасли), тяхната едностранчивост и малка интензивност не се формира производствено-териториална единица от порядъка на икономически микрорайон, а такава, която е елемент на последния. Тази стопанска територия не е по-низша степен в таксономията на общото икономическо райониране. Съществуващите връзки в случая обаче са формирали локална гравитационна зона, център на която се явява именно средишното селище.

Следователно срещните селища са следващите по значение населени места след микрорайонното ядро, които се явяват центрове на локални (местни) зони на икономическа гравитация и са част от селищната мрежа в икономическия микрорайон.

III. Същност на средищните селища

Средищните селища са по-малки населени пунктове (малки градове, селища от градски тип или по-големи села), центрове на локална зона на икономическа гравитация, които имат ограничени по сила производствени и обслужващи функции. Тези функции могат да бъдат най-различни по вид и интензивност. От тях зависи гравитационната мощ на средищните селища и големината на околната територия, която ориентира част от връзките си към дадено средищно селище.

В никакъв случай средищните селища не са големи градове. На големите градове са присъщи обикновено районни, подрайонни или микрорайонни функции.

Неправилно е също така всеки общински център или по-голямо село да се приема за средищно селище.

Най-типични средищни селища са онези, които са центрове на добре формирала се вече локална зона на икономическа гравитация, т. е. представляват малки средища на определена населена територия. Производствените, обслужващите и административните връзки в случая не са всестранни, а частични, непълни, едностранчиви поради ограничената икономическа и административна сила на средищните селища. Средищните селища имат ограничена икономическа мощ.

По-конкретно, кои са белезите на средищните селища?

Важен белег е наличието на едно или няколко промишлени предприятия от местната промишленост или от промишлеността на републиканско подчинение. Такива предприятия най-често са ТПК, промкомбинати, РТС и др., но могат да бъдат и по-големи държавни промишлени предприятия. Предприятията с по-голям капацитет предизвикват и по-многобройни ежедневни трудови миграции, привличат повече заселници в средищното селище, увеличават средния доход на глава от населението, което в последна сметка се отразява върху подобряване на неговия архитектурен и градоустройствен облик. Например гр. Чипровци, Михайловградски окръг, е типично средищно селище, което се развива благодарение наличието на промишлено предприятие от национален мащаб. Към флотационната фабрика и минното предприятие в Чипровци и Мартиново ежедневно прехождат над 500 души. Тези две големи предприятия влияят значително върху развитието на селището, увеличаване броя на населението му, подобряване на комунално-битовото обслужване и неговия архитектурен облик. Чипровци представлява общински център на няколко села. Все пак Чипровци не поддържа всестранни производствени, транспортни, културно-битови и други връзки с околните села, поради което това селище не формира по-голяма гравитираща към него стопанска територия от порядъка на микрорайон, а остава център на локална зона на икономическата гравитация. Чипровци и селата от неговата ло-

кална зона на икономическата гравитация насочват основните си връзки главно към Михайловград, който е микрорайонен център.

Наличието на промкомбинат (годишна продукция 1000 хил. лв.), ТПК (обем 285 хил. лв.), ДИП „Строителни материали“ (710 млн. лв.), винарска изба и други предприятия от непромишлената сфера на производство дават икономическо предимство на гр. Криводол, Врачански окръг, пред околните села. Макар че тези предприятия са по-малки и се отнасят към отраслите на местната и кооперативната промишленост, те повишават икономическата тежест на селището. Обемът на промишлеността в Криводол не е от мащабите на промишлеността на Ч. бряг или Б. Слатина, поради което създадените производствени връзки с околните селища не са силни. Криводол се формира само като център на локална зона на икономическа гравитация и е типично средищно селище.

В същото време с. Бели извор, разположено на 15 км път от Враца, не е средищно селище, въпреки че в него е разположен ДПК „В. Пик“ (годишна продукция за 18 453 хил. лв.) за производство на цимент и стериловни тръби. Бели извор се развива изцяло като селище, част от промишления район на Враца, и влиза в неговата потребителна зона. Окръжният град изцяло обслужва неговите културно-битови, здравни, просветни и други нужди. Следователно това населено място не само че не формира локална зона на икономическа гравитация независимо от големите трудови ежедневни миграции, но и в перспектива няма да се формира като средищно селище.

Наличието на промишлени предприятия в дадено селище все още не значи, че то вече е средищно селище, тъй като този белег трябва да се разглежда в съчетание с други показатели и фактори.

Показател за средищно селище може да бъде и наличието на жп. или автогара, която обслужва няколко съседни села. Жп. гара предполага и наличието на складови бази. Например жп. гара на Роман, Врачански окръг, обслужва пряко 8 села и частично селищата от един по-далечен район в посока към Ябланица и Тетевен. Благодарение на гаровите функции (разбира се, в съчетание с други такива) Роман се явява типично средищно селище за околните села. Обикновено от жп. гари на средищните селища заминават по-голям брой пътници, изпращат се и се получават повече товари, обслужват се повече села и т. н., в това отношение жп. гари на останалите селища имат по-малко значение.

Следователно наличието на жп. гара с по-голям хинтерланд и по-голям средногодишен товарооборот е един от белезите на съществуване на средищно селище.

Транспортният фактор, както и промишлеността обаче винаги трябва да се разглеждат във взаимодействие с другите фактори и показатели.

Съществени белези на средищното селище представляват и някои обслужващи функции от по-малък порядък, свързани с наличието на районна болница, средно училище, големи търговски магазини

складове, застрахователни или спестовни служби, изкупвателни бази на някои стопански обединения, предприятия за битови услуги на населението (ремонтно-технически работилници за поправка на телевизори, перални машини и др.). Наличието поне на част от такива учреждения придава допълнителна тежест на средищните селища. Населението на околните села посещава средищното селище за тези услуги, вместо да прибягва до по-далечния микрорайонен център. В перспектива, ако тези обслужващи функции на средищните селища се разширят, ще се постигне положителен икономически и политически ефект. В тях трябва да се развие широка специализирана търговска мрежа, да се създадат повече културно-просветни и здравни учреждения, обслужващи предприятия от типа на обществени бани, перални, кухни, фурни, с което ще се стигне до по-цялостно обслужване на населението от околните села. При добре уреден транспорт и в удобни часове трудещите се ще придобият навика редовно да посещават средищното селище за задоволяване на много свои културни, битови и здравни нужди. Не е целесъобразно от икономични и други гледни точки всички обслужващи предприятия да се създават във всички села. Например гр. Вълчедръм, Михайловградски окръг, разполага с част от посочените обслужващи заведения и успешно може да задоволява някои нужди на населението от околните села. Следователно по отношение на обслужването той се явява средищно селище за част от по-отдалечените от Лом и Михайловград села. Подобна роля изпълняват Роман и Кнежа във Врачански окръг; Брусарци в Михайловградски окръг; Антоново в Търговишки окръг и др.

Друг показател за средищно селище са някои негови туристически и лечебно-оздравителни функции. Това предполага наличието на минерални бани, санаториуми, балнеоложки заведения, почивни станции, туристически бази и др., които целогодишно се посещават от трудещите се. Тези заведения стимулират развитието на някои допълнителни отрасли, свързани с обслужване на туристите, почиващите и гостите на селището. Типичен пример в това отношение е Вършец, предимно курортен и балнеоложки град, който притежава много обслужващи заведения. Той се е оформил като малък център на зона с локална икономическа гравитация и не представлява микрорайонен център.

Лечебно-оздравителните и туристическите функции, взети сами за себе си, отделно от другите фактори, обаче не са достатъчни даден населен пункт да се определя за средищно селище.

Важен белег на средищното селище е наличието на някои административно-управленчески функции. Обикновено в средищните селища се намира общината, управлението на ТКЗС или ДЗС. То може да бъде център на филиал от аграрно-промишлен комплекс, каквито са с. Габаре и Роман от Мездренския аграрно-промишлен комплекс.

Съществуващите стопански и обслужващи предприятия и учреждения, разположени в средищните селища, пораждаат ежедневни трудови миграции, които в повечето случаи подчертават съществуването на

средищно селище. Силата на ежедневните трудови миграции са в зависимост от величината на техния причинител. Най-трайни и интензивни трудови миграции съществуват тогава, когато в средищното селище има промишлени предприятия, за които не е необходимо голям брой работна ръка. Броят на ежедневно прехождащите варира от 10—20 д. до над 200 души. Например към Чипровци и Мартиново ежедневно прехождаат над 500 души, но към Криводол само около 30 души. Обикновено силни и обемни трудови миграции съществуват към микрорайонния център, а по-малко към средищните селища или към отделни минни обекти. Докато към Враца ежедневно прехождаат около 1700 работници и учащи се, към Роман този брой не надвишава 20—30 души.

Средищните селища обикновено се намират на по-големи разстояния от микрорайонния център, което им дава възможност да изпълняват някои самостоятелни функции. Това разстояние средно е около 20—30 км и е в зависимост от конфигурацията на релефа, селищната и шосейната мрежа и особено от икономическата сила на микрорайонния център. Например Криводол се намира на 25 км от Враца, Роман на 22 км от Мездра, Чипровци на 28 км от Михайловград, Брусарци на 23 км от Лом и на 35 км от Михайловград и т. н. Трудно е в непосредствена близост с микрорайонния център да се развие средищно селище. Може да има изключение само при някои съседни градове, от които единият се развива като микрорайонен център (Б. Слатина), а другият като средищно селище (Кнежа).

Съвсем неправилно с. Чомаковци, Врачански окръг, отстоящо на 5 км от гр. Червен бряг, е определено от ДПК за средищно селище. Всички негови връзки, а така също и връзките на околните села са насочени към гаровото селище Червен бряг. В случая късото разстояние и икономическата мощ на Червен бряг не позволяват Чомаковци да се развива като средищно селище.

Разгледаните функции и особености смятаме като характерни за средищното селище. То обаче може да притежава само някои от посочените функции, а не всички. Не е необходимо във всяко едно средищно селище да се търсят всички учреждения и предприятия, свързани с материалното и нематериалното производство и обслужване. Достатъчно е наличието само на част от тях, но развити в такава степен и намиращи се в такава съчетание помежду си, че да могат да влияят на околните селища и да задържат, да спират част от техните връзки и да ги насочват към себе си вместо към микрорайонния център.

Подобни функции и особености имат и микрорайонните ядра. Тогава основателно възниква въпросът, къде е разликата между средищните селища и микрорайонния център? Разликата е в степента и силата на изпълняваните функции, в броя, значимостта и взаимната обвързаност и специализация на наличните предприятия и учреждения. Тяхното въздействие е върху цялата територия на микрорайона. От тях зависи интензивността на гравитациите и големината на гравитира-

щата територия. При средищните селища като цяло тези показатели са по-слаби и обхващат само част от ареала на микрорайона. Това са частични, второстепенни по сила и обхват връзки.

Паралелно със средищните селища съществуват и такива, които имат *предпоставки в перспектива също да се развият като средишни*. Те според нас представляват съществен интерес и трябва да се разкрият своевременно с оглед перспективното стопанско развитие на окръзите и местостановяване на новите производствени мощности през следващите 15—20 години. Те трябва да се търсят между перспективните селища, които се формират като средища на локална гравитация и имат средишно географско местоположение.

Такова перспективно селище представлява с. Габаре, Врачански окръг, което разполага с ТПК, средно училище, болница, клон от управлението на Мездренския аграрно-промишлен комплекс и отстои на 20 км от Б. Слатина, на 16 км от Червен бряг и 35 км от Мездра. Подобни селища във Врачански окръг са Алтимир, Борован и др.

От изложеното дотук става ясно, че разкриването на границите на икономическия микрорайон и посочването на неговия център трябва да бъде придружено с проучване и картотекиране на още две категории селища: а) оформените средишни селища — центрове на локална зона на икономическа гравитация, и евентуално б) селища, които имат предпоставки в най-близко време да се формират като средишни селища.

И з в о д и

1. Средишните селища са елемент на икономическия микрорайон и са разположени в неговата територия. Необходимо е да се разкрие активната връзка на средишните селища и тяхната локална зона на икономическа гравитация с икономическия микрорайон и неговия център.

2. Особен практически интерес представляват онези населени места, които имат предпоставки да се развият като средишни селища. Те обикновено са локални икономически ядра без особени стопански, административни и културно-просветни функции, но с перспектива за прерастване в средишни селища.

3. Към средишните селища в бъдеще трябва да се насочват част от новите производствени мощности. Тяхното изграждане обаче не трябва да става безразборно, а съобразно с местните условия и най-вече с оглед специализацията на икономическия микрорайон. Правилно е в средишните селища да се строят такива промишлени предприятия, които се намират в най-тесни производствени връзки с предприятието-майка, разположено в микрорайонния или районния център, или да се строят предприятия на местната и кооперативната промишленост, свързани с преработката на местни суровини или за задоволяване на местни районни нужди. Полезно би било откриване на филиали и на

някои големи промишлени предприятия на базата на кооперирането. Допуска се строеж и на самостоятелни промишлени предприятия от по-голям мащаб, но при условие, че съществуват необходими оптимални условия за това.

Съобразно с териториалното разположение на промишлеността през следващите 15—20 години част от предприятията ще бъдат насочени към средишните селища, при което не трябва да се допуска прекалено надробяване, накъсане на промишлеността. Напротив, концентрацията и специализацията на промишлеността е най-правилният метод за ефективна териториална организация на производството. Новите предприятия трябва да се изграждат предимно в микрорайонните центрове, а в средишните селища да се развият филиали, клонове, свързани производствено и технологически с дадено специализирано предприятие.

4. Във всеки окръг трябва да се определи цялостната система от икономически микрорайони и разположените в тях средишни селища и съобразно с това да се премине към по-нататъшно целенасочено стопанско изграждане на територията. За целта е необходимо плано-стопанско развитие на микрорайоните и на средишните селища с оглед на техните производствени и обслужващи функции. Всяко средишно селище трябва да разполага с комплекс от обслужващи заведения — училища, големи магазини, районна болница, обществена баня и пералня, физкультурен комплекс, битов комбинат, културно-просветен комплекс и т. н. Наличието на такива заведения би задоволявало част от нуждите на населението от околните селища.

5. Селищата, разположени около средишното селище, трябва да разполагат с добре уредени ежедневни транспортни връзки не само с микрорайонния център, но и със средишното селище, за да могат трудещите се да посещават средишното селище с цел задоволяване на своите културни или битови нужди и за кратко време да се приберат в родното си село.

6. Чрез подпомагане развитието на средишните селища ще се допринесе за предотвратяване на стихийното движение на населението от селото към града. Засега чисто административните мерки не дадоха желан резултат. Последователното решаване на стопанските и културно-битовите проблеми на средишните и на перспективните селища ще реши в най-оптимална форма въпросите с трудовите миграции на населението.

В заключение смятаме, че след установяване на теоретично единство относно същността на средишните селища (за тяхното значение според нас) трябва да се изгради незабавно научно обоснована схема на икономическите микрорайони и на средишните селища в тях, която да бъде основа на централните и местните планиращи органи за перспективното териториално разположение на производителните сили през следващите две десетилетия и инструмент за ограничаване на стихийните и нерационални трудови миграции на населението. Карто-

текирането на средишните селища в системата на микрорайоните ще позволи решаване на проблемата за оптимално повишаване ефективността на териториалното разположение на производителните сили.

ЛИТЕРАТУРА

- Деведжиев, М. — Средишни селища — да, но при какви условия, в. „Кооперативно село“, 1968, бр. 248.
- Деведжиев, М. — Проблеми на средишните села, в. „Икономически живот“, 13. V.1970.
- Динев, Л. — Същност и особености на икономическия микрорайон в системата на икономическото микрорайониране на България (ръкопис), 1970.
- Динев, Т. — Създаване и перспективи на средишните селища, сп. „Труд и цена“, 1968, бр. 9.
- Кръстев, Кр. — Формиране и граници на Врачанския икономически микрорайон, Год. на СУ, ГГФ, кн. 2, География, 1969.
- Кънчев, Хр. — Икономическото микрорайониране и средишните селища, в. „Икономически живот“, 1968.
- Маринов, Хр. и Сл. Славев — Висока ефективност на производителните сили, в. „Работническо дело“, 12. I. 1970.
- Тодоров, Ст. — Основни насоки за териториалното разположение на производителните сили през следващите 15—20 години, 1970.
- *** По-рационално разположение на производителните сили на територията на страната и по-пълното използване на трудовите ресурси. Решение на Пленума на ЦК на БКП от м. юни 1966.
- Напна Kozłowska — Sieć osrodków localnych w powiecie brzezinskim, łódz, 1969.

LOCAL CENTERS AND ECONOMIC-GEOGRAPHICAL MICROREGIONALIZATION

Krastyo Krasteo

Summary

The local centers problem was twice object of documents issued by the Central committee of the Bulgarian Communist Party (in 1966 and in March 1970).

Now our scientists and planners should set-up a pre-planification scheme of local centers in Bulgaria, in order to help the general planning and the future localisation of productive forces for the next 15—20 years.

The nature of the local centers could be understood through clarifying their place in the system of the general economic regionalization.

In the microregions besides their very centers, usually exist local centers with commuting zones of local gravitation.

Local centers are smaller settlements (small towns and town-type settlements, also big villages).

Their productive and serving functions are relatively limited. The local centers as a rule are not important economic and administrative local points on wider scale, although. They might exercise industrial, transport, administrative, tourist etc. functions (but not on the same level as the microregional centers).

There also exist settlements which possess necessary conditions to become local centers in future. Therefore delimitation studies of microregions should be extended to examination of two more types of settlements: —

- a) established local centers
- b) settlements which are likely to become local centers in the nearest future.